

Bakının hüsnünün gözəlliyinə, tariximizin daş yaddaşı kimi qədimliyinə, dünənimizlə bu günümüzün qovuşduğu bir məkana heyran qalanlarla yanaşı, onu qan gölündə boğmağa fərman verənlər də var imiş, sən demə... Nələr çəkmiş başın sən, Bakı?! Daş yaddaşa çevrilib hər dar dalanın, orada yatan min illik tarixin. Ağ günlərin uğrunda mübarizə aparan oğlun, qızın yeri gəldikcə yadellilərin hücumlarına sinələrini siper edəblər! “Qara Yanvar”, “Qanlı şənə” kimi yaddaşlara yazılan 20 Yanvar gecəsində də bir daha bunun şahidinə çevrildin!

...Nələr
çəkmiş
başın
sənin

Amma o zülmət, dəhşətli və vəhşətli “Qanlı şənə” gecəsindən - 19 yanvar 1990-cı il tarixindən çıxmağınla xalqımızı ağ günlərinə - azadlığına, istiqlaliyyətinə və müstəqilliyinə yenidən qovuşdurdun! Sən azadlıq uğrunda qanlı savaş meydanına çevrildin. Azadlıq meydanını Vətəni sevenlərə darlıq etdi. Açdın sənəni vətənsəvərlərin üzünə, millətləri Odlar diyarında bir ocaq başına yığan, bağına basan Bakı!

1990-cı il yanvar ayının əvvəlindən Bakının üstünü sanki qara bulud almışdı. Həmin ilin qışı özünü daha sərt göstərirdi: şaxta qılınc kimi kəsir, soyuq iliyə işləyirdi. Bəlkə də Bakı sovetlərin hakimiyyətdə olduğu yetmiş illik tarixdə belə cansıxıcı günlərini yaşamamışdı. Şəhərdə hərbiçilər həmişəkindən daha çox, həm də vahiməli görünürdülər. Hələ elə bir ciddi hadisə baş verməsə də, sanki zəlzələdən öncəki kimi, “nisbi sakitlik” - ölümcül əhval-ruhiyyə hökm sürürdü. Amma güclü bir “tufan” və “qasırğa”nın yaxınlaşdığı hiss olunurdu.

Bakının taleyinə yazılan o müdhiş gecədə bakılılar, şəhərin qonaqları, azadlıq aşıqları ilə yanaşı, imperiyanın əliqanlı caniləri ilə üz-üzə qalanların arasında həkimlərimiz də az deyildi. Onların üzünə daha çətin və məsuliyyətli vəzifə düşmüşdü. İndiki Yasamal rayonunda fəaliyyət göstərən köməkçi təcili tibbi yardım stansiyasının o zamanlar baş həkimi işləmiş Mürsəl Həmidov deyir ki, həmin şənə gününü səhiyyə naziri Rəhim Hüseynov Dağlıq

Qarabağa könüllü və tapşırıq əsasında edəcək həkimlərlə görüşüb tövsiyələrini verdi. O, nazirlikdən “Salyanski kazarma”nın (indiki Müdafiə Nazirliyinin Təlim-Tədris Mərkəzi) hərbi şəhərciyin yaxınlığında yerləşən iş yerinə qayıdıb. Amma o gecəki dəhşət onların Qarabağ səfərinə imkan verməyib. “Salyanski kazarma”da yerləşdirilən xüsusi təyinatlılar müəyyən komanda gözləyirdilər ki, şəhərə çıxsınlar. Bunun qarşısını almaq üçün də mərkəzin giriş-çixış yollarında tonqallardan maneələr qurulmuşdu.

Gözlənilən “tufan”dan əvvəl və sonra

Həkimlərə, xəstəxanalara məlumat verilməmişdi ki, oradakı hərbi kontingent və ağır texnika şəhərə çıxacaq. Nərimanov prospektində (indiki H.Cavid prospekti) “Xəzər” kino-teatrının qarşısında hərbi şəhərciyin bir çıxışı var idi. Orada “barrikada” quranlar əsasən yeniyetmə və gənclərdən ibarət idi...

Həkimlər, hərbi səfərbərlik elan olunmasa da, xüsusən təcili yardım stansiyaları, o gecə öz peşə borclarını yerinə yetirmək üçün ayaq üstə idi. Mərkəzin yaxınlığındakı beşmərtəbəli yaşayış binalarında yaşayanlar da bu gözlənilən vahimədən xəbərdar idilər. O

zaman orta məktəbin 7-ci sinif şagirdi olan Təranə Əhmədovanın ailəsi də həmin binaların birində yaşayırdı. O, müdhiş gecəni heç zaman unutmayacağını və uşaq yaddaşında qanlı izlər buraxdığını deyir:

“Xəzər” kinoteatrının yaxınlığında yaralılar var idi. Nərimanov prospektindən Ə.Haqverdiyev küçəsinə yaxınlaşan “təcili yardım” irəli gedə bilmirdi, yol blokada alınmışdı. Yaralılara kömək etməyə çalışanlar ağlaya-ağlaya, Yasamal istiqamətinə, 5 Nə-li çörək zavodunun qarşısından üzüyuxarı (o zamanlar Musabəyovun heykəlinin yanına) gedirdilər. Zülmət gecədə güllələrin haradan atıldığı bilinmirdi, yalnız dəydiyi yerdə parlayan qığılcımları görmək mümkün idi. Kazarmanın yaxınlığındakı yaşayış binasının 3-cü, 4-cü mərtəbələrini də güllə yağışına tutmuşdular. Bu zaman gördük ki, “Olimp” tərəfdən ağ rəngli “QAZ-24” markalı “Volqa” üzüyuxarı qalxır. Maşının sürücüsünə nə qədər işarə elədilər ki, gəlməsin. Qaranlıq olduğundan, qarşıdakı tankı və hərbiçiləri görmürdü. Qışqırırdı ki, gəlmə! Maşın bir az gəldikdən sonra dayandı. Təkərlərini tankla, BTR-lə vurub partlatdıqdan sonra sürücünü və içərisindəkiləri də avtomatla güllələyib dəşik-dəşik etmişdilər. O gecə Elgün adlı bir həkimin fədakarlığını da eşitdik. Təcili yardım yarımstan-

siyasının həkimi Elgün Hacıyevi deyirəm. Yaşayış binasının tını ilə sürünərək vurulmuş maşındakı yaralılara yaxınlaşdı onları çıxarmağa kömək etdi. İnanmazdı ki, yaralı üstünə gedən həkimə də güllə atırlar. Bundan sonra həmin əraziyə daha bir “Jiquli” gəldi. “QAZ-24” kimi, onu da güllələdilər. Güllə yağış kimi yağdı. Amma, artıq həmin yaralılar gördükdən sonra heç kim bu güllə yağışından qorxmurdu”.

O günlər Bakı şəhərində fəaliyyət göstərən 15 təcili yardım stansiyasının hər biri hərbi rejimə keçmişdi. Ona görə 20 Yanvar şəhidlərinin arasında həkimlərimizin də az olmaması təsadüfi deyildi. Bakının Qala kəndi yaxınlığında, Zabratdakı hərbi aereporta yaxın ərazidə, Qaradağ rayonunda, Biləcəri qəsəbəsində və s. yerlərdəki təcili yardım stansiyalarında hər cür şərait yaradılmışdı. Təbii ki, bütün bu stansiyalarla o zaman əlaqə ancaq hava telefonları vasitəsi ilə saxlanırdı.

Gecə saat on ikinin yarısında xəbər gəlir ki...

Mərdəkəndəki təcili yardım stansiyasının həkimi Aleksandr Marxevka çağırışa gedən zaman yolda güllələnmişdi. O, Türkan-Mərdəkan yolunun kəşiyində güllədən yaralanmış bir nəfərə

yardım göstərməyə gedirmiş. Yaralıya çatdırmaq istədiyi “sistem” şüşəsi həkimin əlində qalmışdı...

Artıq həmin saatdan məlum olmuşdu ki, “dişindən-dırnağınadək silahlanmış sovet ordusu öz ölkəsinin vətəndaşlarının üstünə amansızcasına yeridilir. Bundan sonra təcili və təxirəsalınmaz tədbirlər görülməli idi. Gecə saat 24-də “Salyanski kazarma”dan havaya atılan işıqsızcaq güllələr artıq xəbərdarlıq idi. Bütün bunlar o gecə Bakı əhalisini yalnız çaş-baş salmamışdı, eyni zamanda, stresslər, həyəcan və qorxular da insanlara təcili tibbi yardım göstərməyə məcbur edirdi.

“...balkonda vurublar, blokda yaralanan var”

Həkimlər ilk növbədə yaralılara özlərini çatdırmalı, yardım göstərərək, yaxınlıqdakı xəstəxanalara yerləşdirməli idilər. Amma necə? Yol var idimi?! Hər yan blokada alınmışdı. O zaman Bakı Şəhər Təcili Yardım Stansiyasının baş həkimi Sabir Adnayevin həyəcanlı səsi həkim briqadalarını hərbi qayda-qanuna kökləmişdi. Hava telefonundan eşidirdi ki, “...təcili filan yerə gedin, balkonda vurublar, blokda yaralanan var, həkimlərimizi də qoruyun”.

Yasamal rayonu ərazisində, Milli Musiqi Gimnaziyasının qarşısındakı bağın iki addımlığında hərbi idman oyunları meydançasında da yaralılar var idi. Həkim briqadalarından biri təcili həmin istiqamətə tələsirdi. Sürücü maşının üstünün sayrışan işıqlarını yandırsa da, onları atəşə tutmuşdular. İnanılmaz idi ki, təcili yardım işarəsini verən maşına da güllə atılsın. Xəzər Hövzə Xəstəxanasının yanından keçən təcili yardım maşınının qapısından qığılcımlar töküləndə də həkim və sürücü inanmamışdı ki, onları atəşə tutublar. Maşına 18 güllə dəymiş, sürücü isə ağır yaralanmışdı.

O gecə təcili yardım maşınlarından biri də indiki Dövlət Gömrük Komitəsi binasının arxasındakı yaşayış binalarından birinə çağırışa gedəndə güllə yağışına tutulmuşdu. Həkim yaralıya tibbi yardım göstərmək üçün binaya daxil olanda sürücü həyətdə maşında gözləyirmiş. Əliavtomatlı hərbiçilər yaxınlaşıb ona buranı tərk etmək əmrini verəndə sürücü həkim və xəstə gözlədiyini bildirir. Bu cavabdan qəzəblənən hərbiçilər maşını vermişdilər güllənin qabağına.

Alı Mustafayev də təcili yardımdan yardım ummuşdu

...Yanvarın 20-də səhər saat 7-8 rədlərində bir qara “Volqa” Yasamal rayonundakı təcili yardım stansiyasının qarşısında dayanır. Maşından düşən tələjurnalist Alı Mustafayevi o dəqiqə tanıyırlar. O, çox yorğun görünürdü. Bütün gecəni yatmamışdı. Bakının dar küçələrində belə daldalanan insanların hədəfə alınmasını çəkmək, yadda salnaməsi yaratmaq üçün düz, birbaşa blümin üstünə gedirdi. Bu yol qısa deyildi. Sən demə, 20 Yanvardan başlayan yolun o başında Qarabağ və qanlı 20 noyabr hadisələri var imiş. Qara Yanvardan salamat çıxan Alı Mustafayevin Qarabağa qartal qanadlarında səfəri var imiş tale yazısında. Alı Mustafayev təcili yardımla hadisə yerlərinə getmək və çəkilişlər aparmaq istəyini bildirir. O, təcili yardım maşını ilə bütün hadisə yerlərini operatorla videolentə almışdı. Bu da təcili yardım maşınlarının o gecə göstərdiyi xidmətlərin başqa bir forması idi...

Məhəmməd NƏRİMANOĞLU,
Fərman BAĞIROV (foto),
“Azərbaycan”